

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Marea Cameră)

18 octombrie 2016*

„Trimitere preliminară — Cooperare judiciară în materie civilă — Dreptul aplicabil contractului de muncă — Regulamentul (CE) nr. 593/2008 — Articolul 28 — Domeniu de aplicare *ratione temporis* — Articolul 9 — Noțiunea «norme de aplicare imediată» — Aplicarea unor norme de aplicare imediată ale altor state membre decât statul forului — Legislație a unui stat membru care prevede o reducere a salariilor în sectorul public ca urmare a unei crize bugetare — Obligația de cooperare loială”

În cauza C-135/15,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Bundesarbeitsgericht (Curtea Federală pentru Litigii de Muncă, Germania), prin decizia din 25 februarie 2015, primită de Curte la 20 martie 2015, în procedura

Republik Griechenland

împotriva

Grigorios Nikiforidis,

CURTEA (Marea Cameră),

compusă din domnul K. Lenaerts, președinte, domnul A. Tizzano, vicepreședinte, domnii M. Ilešič, L. Bay Larsen, T. von Danwitz, președinți de cameră, și domnii A. Borg Barthet, A. Arabadjiev, E. Jarašiūnas, C. G. Fernlund, C. Vajda, S. Rodin, F. Biltgen și C. Lycourgos (raportor), judecători,

avocat general: domnul M. Szpunar,

grefier: domnul K. Malacek, administrator,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 1 februarie 2016,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru domnul Nikiforidis, de G. Zeug, Rechtsanwalt;
- pentru guvernul german, de T. Henze, de J. Kemper și de J. Mentgen, în calitate de agenți;
- pentru guvernul elen, de S. Charitaki și de A. Magrippi, în calitate de agenți;
- pentru guvernul Regatului Unit, de J. Kraehling, în calitate de agent, și de M. Gray, barrister;
- pentru Comisia Europeană, de M. Wilderspin, în calitate de agent,

* Limba de procedură: germana.

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 20 aprilie 2016,

pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 4 alineatul (3) TUE, precum și a articolului 9 alineatul (3) și a articolului 28 din Regulamentul (CE) nr. 593/2008 al Parlamentului European și al Consiliului din 17 iunie 2008 privind legea aplicabilă obligațiilor contractuale (Roma I) (JO 2008, L 177, p. 6, și rectificare în JO 2009, L 309, p. 87, denumit în continuare „Regulamentul Roma I”), care a înlocuit, între statele membre și potrivit condițiilor prevăzute la articolul 24 din acesta, Convenția privind legea aplicabilă obligațiilor contractuale, deschisă spre semnare la Roma la 19 iunie 1980 (JO 1980, L 266, p. 1, denumită în continuare „Convenția de la Roma”).
- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între Republik Griechenland (Republica Elenă), pe de o parte, și domnul Grigorios Nikiforidis, resortisant grec angajat ca profesor la școala primară elenă din Nürnberg (Germania), pe de altă parte, în special în legătură cu reducerea salariului brut al acestuia din urmă după adoptarea de către Republica Elenă a două legi menite să reducă deficitul public al acesteia.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

Regulamentul Roma I

- 3 Considerentele (6), (7), (16) și (37) ale Regulamentului Roma I au următorul cuprins:
 - „(6) Pentru buna funcționare a pieței interne este necesar ca normele statelor membre care reglementează conflictul de legi să desemneze aceeași lege națională, indiferent de țara în care se află instanța la care a fost introdusă acțiunea, în scopul îmbunătățirii previzibilității soluțiilor litigiilor, a certitudinii privind dreptul aplicabil și a liberei circulații a hotărârilor.
 - (7) Domeniul de aplicare material și dispozițiile prezentului regulament ar trebui să fie concordante cu Regulamentul (CE) nr. 44/2001 al Consiliului din 22 decembrie 2000 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială [(JO 2001, L 12, p. 1, Ediție specială, 19/vol. 3, p. 74)] (Bruxelles I) și cu Regulamentul (CE) nr. 864/2007 al Parlamentului European și al Consiliului din 11 iulie 2007 privind legea aplicabilă obligațiilor necontractuale (Roma II) [(JO 2007, L 199, p. 40)].
- [...]
- (16) În scopul de a contribui la obiectivul general al prezentului regulament – securitatea juridică în spațiul de justiție european – normele care reglementează conflictul de legi ar trebui să prezinte un grad înalt de previzibilitate. Instanțele ar trebui să dispună totuși de o marjă de apreciere pentru a identifica legea care are legătura cea mai strânsă cu situația în cauză.

[...]

(37) Considerațiile de interes public justifică acordarea posibilității instanțelor statelor membre să aplice, în situații excepționale, anumite excepții justificate de rațiuni de ordine publică și de anumite norme de aplicare imediată. Conceptul de «norme de aplicare imediată» nu trebuie confundat cu expresia «dispoziții de la care nu se poate deroga prin convenție» și ar trebui interpretat mai restrictiv.”

4 Articolul 3 din Regulamentul Roma I prevede:

„(1) Contractul este guvernat de legea aleasă de către părți. Această alegere trebuie să fie expresă sau să rezulte, cu un grad rezonabil de certitudine, din clauzele contractuale sau din împrejurările cauzei. Prin alegerea lor, părțile pot desemna legea aplicabilă întregului contract sau numai unei părți din acesta.

(2) Părțile pot conveni, în orice moment, să supună contractul altei legi decât cea care îl guverna anterior, fie în baza unei alegeri anterioare în temeiul prezentului articol, fie în temeiul altor dispoziții ale prezentului regulament. Orice modificare efectuată de către părți cu privire la legea aplicabilă, care intervine ulterior încheierii contractului, nu aduce atingere validității formei contractului în sensul articolului 11 și nu afectează în mod negativ drepturile terților.

(3) În cazul în care toate elementele relevante pentru situația respectivă, în momentul în care are loc alegerea, se află în altă țară decât aceea a cărei lege a fost aleasă, alegerea făcută de părți nu aduce atingere aplicării dispozițiilor legii acelei alte țări, de la care nu se poate deroga prin acord.

(4) În cazul în care toate elementele relevante pentru situația respectivă, în momentul în care are loc alegerea, se află în unul sau mai multe state membre, alegerea de către părți a unei legi aplicabile, alta decât cea a unui stat membru, nu aduce atingere aplicării în mod corespunzător a dispozițiilor de drept comunitar de la care nu se poate deroga prin convenție, după caz, astfel cum au fost transpuse în statul membru al instanței competente.

(5) Existența și valabilitatea consimțământului părților cu privire la alegerea legii aplicabile se determină în conformitate cu dispozițiile articolelor 10, 11 și 13.”

5 Articolul 8 din Regulamentul Roma I, intitulat „Contractele individuale de muncă”, prevede:

„(1) Contractul individual de muncă este reglementat de legea aleasă de părți în conformitate cu articolul 3. Cu toate acestea, o astfel de alegere nu poate priva angajatul de protecția acordată acestuia în temeiul dispozițiilor de la care nu se poate deroga prin convenție în virtutea legii care, în absența unei alegeri, ar fi fost aplicabilă în temeiul alineatelor (2), (3) și (4) din prezentul articol.

(2) În măsura în care legea aplicabilă contractului individual de muncă nu a fost aleasă de părți, contractul este reglementat de legea țării în care sau, în lipsă, din care angajatul își desfășoară în mod obișnuit activitatea în executarea contractului. În cazul în care angajatul este angajat temporar într-o altă țară, nu se consideră că și-a schimbat locul de desfășurare a muncii în mod obișnuit.

(3) În cazul în care legea aplicabilă nu poate fi determinată în temeiul alineatului (2), contractul este reglementat de legea țării în care este situată unitatea angajatoare.

(4) În cazul în care reiese din circumstanțele de ansamblu ale cazului că respectivul contract are o legătură mai strânsă cu o altă țară decât cea menționată la alineatul (2) sau (3), se aplică legea acelei alte țări.”

6 Articolul 9 din Regulamentul Roma I, intitulat „Norme de aplicare imediată”, prevede:

„(1) Normele de aplicare imediată sunt norme a căror respectare este privită drept esențială de către o anumită țară pentru salvagardarea intereselor sale publice, precum organizarea politică, socială sau economică, în asemenea măsură, încât aceste norme sunt aplicabile oricărei situații care intră în domeniul lor de aplicare, indiferent de legea aplicabilă contractului în temeiul prezentului regulament.

(2) Prezentul regulament nu restrânge aplicarea normelor de aplicare imediată din legea instanței sesizate.

(3) Este posibilă aplicarea normelor de aplicare imediată cuprinse în legea țării în care obligațiile care rezultă din contract trebuie să fie sau au fost executate, în măsura în care aceste norme de aplicare imediată antrenează nelegalitatea executării contractului. Pentru a decide dacă aceste dispoziții să fie puse în aplicare, se ține cont de natura și de obiectul acestora, precum și de consecințele aplicării sau neaplicării lor.”

7 Articolul 10 din regulamentul menționat, intitulat „Consimțământul și validitatea de fond”, prevede:

„(1) Existența și validitatea contractului sau a oricărei clauze contractuale sunt determinate de legea care l-ar reglementa în temeiul prezentului regulament, dacă contractul sau clauza respectivă ar fi valabile.

(2) Cu toate acestea, pentru a stabili faptul că nu și-a dat consimțământul, o parte poate să invoce legea țării în care își are reședința obișnuită, dacă din circumstanțele respective reiese faptul că nu ar fi rezonabil să se stabilească efectul comportamentului său în conformitate cu legea menționată la alineatul (1).”

8 Sub titlul „Aplicarea în timp”, articolul 28 din același regulament prevede:

„Prezentul regulament se aplică contractelor încheiate după 17 decembrie 2009.”

Decizia 2010/320/UE

9 La 10 mai 2010, Consiliul a adoptat Decizia 2010/320/UE adresată Republicii Elene în vederea consolidării și a aprofundării supravegherii fiscale și de notificare a Greciei să ia măsuri de reducere a deficitului considerate necesare pentru remedierea situației de deficit excesiv (JO 2010, L 145, p. 6, și rectificare în JO 2011, L 209, p. 63).

10 Articolul 2 din Decizia 2010/320 impunea în special acestui stat membru să adopte, în cursul anilor 2010 și 2011, o reformă a legislației sale privind salariile din sectorul public, care să includă în special adoptarea unor principii unitare și a unui calendar pentru întocmirea unei grile salariale unice și simplificate care să se aplice sectorului public, cu remunerații care să reflecte productivitatea și sarcinile alocate.

11 Decizia 2010/320 a fost abrogată prin Decizia 2011/734/UE a Consiliului din 12 iulie 2011 adresată Republicii Elene în vederea consolidării și a aprofundării supravegherii fiscale și de notificare a Greciei să ia măsuri de reducere a deficitului considerate necesare pentru remedierea situației de deficit excesiv (reformare) (JO 2011, L 296, p. 38).

Convenția de la Roma

- 12 Sub titlul „Normele imperative”, articolul 7 din Convenția de la Roma are următorul cuprins:

„(1) La aplicarea, în temeiul prezentei convenții, a legii unei anumite țări, pot fi recunoscute efectele normelor imperative ale legii altei țări cu care situația prezintă o legătură strânsă dacă și în măsura în care, în temeiul dreptului acestei din urmă țări, normele respective trebuie aplicate indiferent care este legea aplicabilă contractului. Pentru a se decide dacă pot fi recunoscute efectele acestor norme imperative, se va ține cont de natura acestora, de scopul acestora, precum și de consecințele care decurg din aplicarea sau neaplicarea lor.

(2) Nicio dispoziție din prezenta convenție nu poate limita aplicarea normelor legii instanței în cazul în care aceste norme sunt imperative indiferent care este legea aplicabilă, în rest, contractului.”

- 13 Articolul 17 din convenția menționată prevede:

„Prezenta convenție se aplică contractelor încheiate într-un stat contractant după data la care prezenta convenție a intrat în vigoare în raport cu statul respectiv.”

Drepturile naționale

Dreptul german

- 14 Din decizia de trimitere reiese că, până la intrarea în vigoare a Regulamentului Roma I, articolul 27 și următoarele din Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuch (Legea de instituire a Codului civil, denumită în continuare „EGBGB”) constituiau normele de drept internațional privat german în materie de raporturi contractuale. Potrivit instanței de trimitere, articolul 34 din EGBGB nu excludea în esență ca normele străine de aplicare imediată să poată fi luate în considerare, cel puțin ca elemente de fapt, în cadrul unor norme juridice ale dreptului material „care necesită să fie precizate”.

Dreptul elen

- 15 În contextul crizei legate de finanțarea datoriei publice elene, Republica Elenă a adoptat Legea nr. 3833/2010 privind măsuri urgente de depășire a crizei finanțelor publice (FEK A' 40/15.03.2010, denumită în continuare „Legea nr. 3833/2010”). Articolul 1 din această lege, intrat în vigoare la 1 ianuarie 2010, prevede reducerea cu 12 % a primelor de orice natură, a indemnizațiilor și a remunerațiilor funcționarilor și ale angajaților autorităților publice. Această reducere se aplică și personalului care se află într-un raport de muncă de drept privat cu o autoritate publică și prevalează în raport cu orice dispoziție a unei convenții colective, a unei hotărâri arbitrale sau a unui contract individual de muncă.
- 16 Republica Elenă a adoptat, pe de altă parte, Legea nr. 3845/2010, intitulată „Măsuri pentru aplicarea mecanismului de sprijin al economiei elene din partea statelor membre ale zonei euro și a Fondului Monetar Internațional” (FEK A' 65/6.05.2010, denumită în continuare „Legea nr. 3845/2010”). Articolul 3 din legea menționată, intrat în vigoare la 1 iunie 2010, prevede în esență o nouă reducere cu 3 % a remunerațiilor angajaților menționați la articolul 1 din Legea nr. 3833/2010.

Litigiul principal și întrebările preliminare

- 17 Domnul Nikiforidis a fost angajat din anul 1996 ca profesor la o școală primară situată în Nürnberg și administrată de Republica Elenă. În perioada cuprinsă între luna octombrie a anului 2010 și luna decembrie a anului 2012, Republica Elenă a redus cu 20 262,32 euro remunerația brută a domnului Nikiforidis, calculată în prealabil în conformitate cu dreptul contractelor colective de muncă din dreptul german, ca urmare a adoptării de către legiuitorul grec a Legilor nr. 3833/2010 și nr. 3845/2010. Aceste legi urmăreau să pună în aplicare acordurile pe care Republica Elenă le încheiase cu Comisia Europeană, cu Banca Centrală Europeană și cu Fondul Monetar Internațional (ONU), precum și Decizia 2010/320.
- 18 Domnul Nikiforidis a formulat, în Germania, o acțiune în justiție prin care a pretins un supliment de remunerație pentru perioada cuprinsă între luna octombrie a anului 2010 și luna decembrie a anului 2012, precum și obținerea unor fișe de salariu.
- 19 Bundesarbeitsgericht (Curtea Federală pentru Litigii de Muncă, Germania) a respins cauza de inadmisibilitate invocată de Republica Elenă, întemeiată pe imunitatea acesteia din urmă, pentru motivul că raportul de muncă în discuție în litigiul principal era de drept privat. Instanța menționată a arătat, pe de altă parte, că Legile nr. 3833/2010 și nr. 3845/2010 reduc salariile tuturor angajaților serviciilor publice din Republica Elenă, indiferent dacă acești angajați își desfășoară activitatea pe teritoriul elen sau în străinătate. Ea a apreciat că dispozițiile pertinente ale respectivelor legi erau conforme cu definiția normelor de aplicare imediată în sensul dreptului internațional privat.
- 20 Potrivit Bundesarbeitsgericht (Curtea Federală pentru Litigii de Muncă), pentru soluționarea litigiului principal este determinant să se stabilească dacă Legile nr. 3833/2010 și nr. 3845/2010 se pot aplica în mod direct sau indirect unui raport de muncă executat în Germania și supus dreptului german, care nu permite, în lipsa unui act adițional la contract sau a unei *Änderungskündigung* (încetarea contractului urmată de reangajare în alte condiții), să se efectueze reduceri de remunerații asemănătoare cu cele la care a recurs Republica Elenă. Instanța menționată arată în acest context că, dacă Regulamentul Roma I nu s-ar aplica în cauza principală, articolul 34 din EGBGB i-ar permite să ia în considerare normele de aplicare imediată ale unui alt stat.
- 21 Considerând că momentul la care se încheie un contract de muncă, în sensul articolului 28 din același regulament, poate face obiectul unor interpretări divergente, în special în prezența unor raporturi de muncă de lungă durată, instanța menționată apreciază că trebuie să se stabilească dacă această dispoziție vizează numai încheierea inițială a contractului sau dacă poate îngloba și anumite modificări ale raportului de muncă, precum modificarea contractuală a remunerației brute sau a obligației de a presta muncă ori continuarea prestării muncii după desfacerea contractului sau după o altă întrerupere în executarea contractului. Bundesarbeitsgericht (Curtea Federală pentru Litigii de Muncă) subliniază în această privință că, în speță, ultima modificare scrisă a contractului de muncă a fost convenită în anul 2008.
- 22 În plus, această instanță se întreabă dacă articolul 9 alineatul (3) din Regulamentul Roma I trebuie interpretat restrictiv în sensul că numai normele de aplicare imediată ale statului forului sau ale statului de executare a contractului pot fi invocate sau dacă este în continuare posibil să se ia în considerare în mod indirect normele de aplicare imediată ale unui alt stat membru.
- 23 În sfârșit, atât în ipoteza în care s-ar aplica dispozițiile anterioare ale dreptului internațional privat german, cât și în ipoteza în care ar fi necesar să se recurgă la articolul 9 alineatul (3) din regulamentul menționat și independent de aspectul dacă această din urmă dispoziție se opune sau nu se opune luării în considerare a normelor de aplicare imediată ale unui alt stat membru decât statul forului sau cel al locului executării contractului, Bundesarbeitsgericht (Curtea Federală pentru Litigii de Muncă) ridică problema consecințelor punerii în aplicare a obligației de cooperare loială, consacrată la articolul 4 alineatul (3) TUE, asupra soluționării litigiului principal. Potrivit instanței menționate, din această

cerință ar putea decurge o obligație de a susține Republica Elenă în punerea în aplicare a acordurilor pe care aceasta le-a încheiat cu Comisia, cu Fondul Monetar Internațional (ONU) și cu Banca Centrală Europeană și a Deciziei 2010/320, luând în considerare Legile nr. 3833/2010 nr. 3845/2010 în cauza principală.

24 În aceste condiții, Bundesarbeitsgericht (Curtea Federală pentru Litigii de Muncă) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

- „1) În sensul articolului 28 din Regulamentul Roma I, acesta se aplică raporturilor de muncă exclusiv atunci când raportul juridic își are izvorul într-un contract de muncă încheiat după data de 16 decembrie 2009 sau regulamentul se aplică oricărui consens ulterior al părților contractante de a continua raportul de muncă în formă modificată sau nemodificată?
- 2) Articolul 9 alineatul (3) din Regulamentul Roma I exclude numai aplicarea directă a normelor de aplicare imediată cuprinse în legea unui stat terț în care obligațiile care rezultă din contract nu trebuie să fie sau nu au fost executate sau exclude și luarea în considerare în mod indirect în legea statului care guvernează contractul?
- 3) Principiul cooperării loiale, consacrat la articolul 4 alineatul (3) TUE, are semnificație juridică în privința deciziei instanțelor naționale de a aplica normele de aplicare imediată ale unui alt stat membru în mod direct sau indirect?”

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la prima întrebare

- 25 Prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 28 din Regulamentul Roma I trebuie interpretat în sensul că dispozițiile acestui regulament se aplică numai raporturilor de muncă care își au izvorul într-un contract încheiat după 16 decembrie 2009 sau în sensul că se aplică și raporturilor de muncă născute cel târziu la acea dată și ale căror părți consimt să le continue după acea dată, cu sau fără modificări.
- 26 Trebuie să se arate că articolul 28 din Regulamentul Roma I prevede că acest regulament se aplică contractelor încheiate începând cu 17 decembrie 2009, fără a face distincție între diferitele tipuri de contracte care intră în domeniul de aplicare material al regulamentului menționat. Astfel, raporturile de muncă vizate în mod specific de întrebarea respectivă intră și ele în sfera de aplicare a acestei dispoziții.
- 27 În speță, din indicațiile furnizate de instanța de trimitere reiese că contractul de muncă în discuție în litigiul principal a fost inițial încheiat în cursul anului 1996, cu alte cuvinte înainte de intrarea în aplicare a Regulamentului Roma I.
- 28 Odată făcută această precizare, trebuie amintit că, potrivit unei jurisprudențe constante, rezultă atât din cerința aplicării uniforme a dreptului Uniunii, cât și din cea a principiului egalității că termenii unei dispoziții a dreptului Uniunii care nu conține nicio trimitere expresă la dreptul statelor membre pentru a stabili sensul și domeniul său de aplicare trebuie, în mod normal, să primească în întreaga Uniune o interpretare autonomă și uniformă (a se vedea în acest sens Hotărârea din 17 iulie 2008, Kozłowski, C-66/08, EU:C:2008:437, punctul 42, și Hotărârea din 24 mai 2016, Dworzecki, C-108/16 PPU, EU:C:2016:346, punctul 28).
- 29 Întrucât articolul 28 din Regulamentul Roma I nu conține nicio trimitere la dreptul statelor membre, acesta trebuie interpretat, așadar, în mod autonom și uniform.

- 30 Această concluzie nu este infirmată de articolul 10 din Regulamentul Roma I, în temeiul căruia aspectele legate de existența și de validitatea contractului sau a oricărei clauze contractuale sunt determinate de legea care l-ar reglementa în temeiul regulamentului menționat dacă contractul sau clauza respectivă ar fi valide. Astfel, această dispoziție, care nu privește domeniul de aplicare temporal al Regulamentului Roma I, nu este pertinentă în cadrul răspunsului care trebuie dat la prima întrebare adresată.
- 31 În temeiul articolului 28 din Regulamentul Roma I, acesta nu are vocația de a se aplica decât raporturilor contractuale născute din consimțământul reciproc al părților contractante, care s-a manifestat începând cu 17 decembrie 2009.
- 32 În aceste condiții, pentru a răspunde la prima întrebare, trebuie să se stabilească dacă o modificare a unui contract de muncă încheiat înainte de 17 decembrie 2009, convenită de părțile la acel contract începând cu această dată, poate conduce la a considera că între aceste părți a fost încheiat un nou contract de muncă începând cu acea dată, în sensul articolului 28 din Regulamentul Roma I, astfel încât contractul respectiv ar intra în domeniul de aplicare temporal al acestui regulament.
- 33 În această privință, trebuie să se arate că legiuitorul Uniunii a exclus posibilitatea ca Regulamentul Roma I să aibă o aplicare imediată care ar fi făcut ca în domeniul său de aplicare să intre efectele viitoare ale unor contracte încheiate înainte de 17 decembrie 2009.
- 34 Astfel, deși Propunerea COM(2005) 650 final a Comisiei din 15 decembrie 2005 de regulament al Parlamentului European și al Consiliului privind legea aplicabilă obligațiilor contractuale (Roma I) prevedea includerea în domeniul de aplicare al regulamentul respectiv a „obligațiilor contractuale născute după intrarea sa în aplicare”, referirea la acestea din urmă a fost înlocuită, la articolul 28 din Regulamentul Roma I, printr-o referire la „contractele” încheiate începând cu 17 decembrie 2009. Or, dacă referirea, propusă de Comisie, la obligațiile contractuale născute după intrarea în aplicare a regulamentul menționat acoperea, pe lângă contractele încheiate după această intrare în aplicare, efectele viitoare ale unor contracte încheiate înainte de aceasta, și anume obligațiile născute din aceste din urmă contracte după respectiva intrare în aplicare, acest lucru nu rezultă din termenii articolului 28 din Regulamentul Roma I, care vizează exclusiv contractele încheiate începând cu 17 decembrie 2009, data intrării în aplicare a regulamentul amintit, în temeiul articolului 29 din acesta. În consecință, contrar celor preconizate de instanța de trimitere, orice consimțământ al părților contractante, ulterior datei de 16 decembrie 2009, de a continua executarea unui contract încheiat anterior nu poate, fără a încălca voința clar exprimată de legiuitorul Uniunii, să conducă la a determina aplicabilitatea Regulamentului Roma I la acest raport contractual.
- 35 Această alegere ar fi repusă în discuție dacă orice modificare, chiar minimă, adusă de părți, începând cu 17 decembrie 2009, la un contract încheiat inițial înaintea acestei date ar fi suficientă pentru ca respectivul contract să intre în domeniul de aplicare al regulamentul menționat.
- 36 Pe de altă parte, ar fi contrar principiului securității juridice și, mai specific, defavorabil previzibilității soluțiilor litigiilor și certitudinii privind dreptul aplicabil, care constituie, potrivit considerentului (6) al Regulamentului Roma I, un obiectiv al acestuia, să se considere că orice modificare adusă de comun acord contractului inițial, începând cu 17 decembrie 2009, ar determina intrarea acestui contract în domeniul de aplicare al regulamentul menționat și, în final, supunerea acestui contract altor norme care reglementează conflictul de legi decât cele aplicabile la momentul încheierii inițiale a contractului respectiv.
- 37 În schimb, așa cum a arătat Comisia în observațiile sale scrise, nu este exclus ca un contract, încheiat înainte de 17 decembrie 2009, să facă, de la acea dată, obiectul unei modificări, convenite între părțile contractante, de o asemenea amploare încât aceasta nu ar constitui o simplă actualizare sau adaptare a

contractului respectiv, ci crearea unui nou raport juridic între aceste părți contractante, astfel încât ar trebui să se considere că contractul inițial a fost înlocuit de un nou contract, încheiat începând cu acea dată, în sensul articolului 28 din Regulamentul Roma I.

- 38 Revine instanței de trimitere sarcina de a stabili dacă, în speță, contractul încheiat între domnul Nikiforidis și angajatorul său a suferit, după 17 decembrie 2009, o modificare, convenită de părți, de o asemenea amploare. În lipsa acesteia, Regulamentul Roma I nu ar fi aplicabil în cauza principală.
- 39 Având în vedere toate considerațiile care precedă, trebuie să se răspundă la prima întrebare că articolul 28 din Regulamentul Roma I trebuie interpretat în sensul că un raport contractual de muncă născut înainte de 17 decembrie 2009 intră în domeniul de aplicare al acestui regulament numai în măsura în care respectivul raport a suferit, ca efect al unui consimțământ reciproc al părților contractante care s-a manifestat începând cu acea dată, o modificare de o asemenea amploare încât trebuie să se considere că începând cu data respectivă a fost încheiat un nou contract de muncă, aspect care trebuie stabilit de instanța de trimitere.

Cu privire la a doua și la a treia întrebare

- 40 Prin intermediul celei de a doua și al celei de a treia întrebări, care trebuie analizate împreună, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească, pe de o parte, dacă articolul 9 alineatul (3) din Regulamentul Roma I trebuie interpretat în sensul că exclude ca alte norme de aplicare imediată decât cele ale statului forului sau ale statului în care trebuie să fie sau au fost executate obligațiile care decurg din contract să poată fi luate în considerare, în mod direct sau indirect, de instanța forului în temeiul dreptului național aplicabil contractului și, pe de altă parte, care sunt eventualele cerințe care rezultă din principiul cooperării loiale, consacrat la articolul 4 alineatul (3) TUE, în ceea ce privește luarea în considerare, directă sau indirectă, a acestor alte norme de aplicare imediată de către instanța forului.
- 41 Potrivit articolului 9 alineatul (1) din regulamentul menționat, normele de aplicare imediată sunt norme a căror respectare este privită drept esențială de către o anumită țară pentru salvagardarea intereselor sale publice, în asemenea măsură încât aceste norme sunt aplicabile oricărei situații care intră în domeniul lor de aplicare, indiferent de legea aplicabilă contractului în temeiul aceluiași regulament. Alineatul (2) al acestui articol prevede că dispozițiile Regulamentului Roma I nu restrâng aplicarea normelor de aplicare imediată din legea statului forului. Alineatul (3) al articolului menționat prevede că instanța forului va putea aplica normele de aplicare imediată cuprinse în legea țării în care obligațiile care rezultă din contract trebuie să fie sau au fost executate, în măsura în care aceste norme de aplicare imediată antrenează nelegalitatea executării contractului. La acest alineat (3) se precizează de asemenea că, înainte de a decide ca aceste dispoziții să fie puse în aplicare, instanța forului va ține cont de natura și de obiectul acestora, precum și de consecințele aplicării sau ale neaplicării lor.
- 42 Pentru a stabili sfera de aplicare exactă a articolului 9 din regulamentul menționat, trebuie să se arate că din articolul 3 alineatul (1) și, în ceea ce privește, mai specific, contractele de muncă, din articolul 8 alineatul (1) din același regulament reiese că autonomia voinței părților la contract cu privire la alegerea legii aplicabile constituie principiul general consacrat de Regulamentul Roma I.
- 43 Articolul 9 din Regulamentul Roma I derogă de la respectivul principiu al liberei alegeri a legii aplicabile de către părțile la contract. Această excepție are ca obiect, astfel cum se arată în considerentul (37) al acestui regulament, să permită instanței forului să țină seama, în situații excepționale, de considerații de interes public.
- 44 Ca măsură derogatorie, articolul 9 din regulamentul menționat este de strictă interpretare (a se vedea prin analogie Hotărârea din 17 octombrie 2013, Unamar, C-184/12, EU:C:2013:663, punctul 49).

- 45 Pe de altă parte, din lucrările pregătitoare ale aceluiași regulament reiese că legiuitorul Uniunii a dorit să restrângă perturbările sistemului de conflict de legi generate de aplicarea altor norme de aplicare imediată decât cele ale statului forului. Astfel, în timp ce Propunerea COM(2005) 650 final a Comisiei prelua posibilitatea, prevăzută de Convenția de la Roma, de a aplica normele de aplicare imediată ale unui stat care prezintă legături strânse cu contractul în cauză, această facultate a fost eliminată de legiuitorul Uniunii [a se vedea Proiectul de raport al Parlamentului European cu privire la Propunerea de regulament al Parlamentului European și al Consiliului privind legea aplicabilă obligațiilor contractuale (Roma I), 2005/0261(COD), p. 16].
- 46 În plus, a permite instanței forului să facă aplicarea normelor de aplicare imediată care aparțin ordinii juridice a altor state membre decât cele care sunt vizate în mod expres la articolul 9 alineatele (2) și (3) din Regulamentul Roma I ar putea compromite realizarea pe deplin a obiectivului general al acestuia, care constă, potrivit considerentului (16) al acestui regulament, în securitatea juridică în spațiul de justiție european.
- 47 Astfel, a admite că instanța forului dispune de o asemenea posibilitate ar crește numărul normelor de aplicare imediată aplicabile prin derogare de la norma generală prevăzută la articolul 3 alineatul (1) din regulamentul menționat și, mai specific, pentru contractele de muncă, la articolul 8 alineatul (1) din același regulament și ar fi, prin urmare, de natură să afecteze previzibilitatea normelor materiale aplicabile contractului.
- 48 În sfârșit, a recunoaște instanței forului posibilitatea de a aplica, în temeiul dreptului aplicabil contractului, alte norme de aplicare imediată decât cele prevăzute la articolul 9 din regulamentul menționat ar putea afecta obiectivul urmărit de articolul 8 din Regulamentul Roma I, care vizează să garanteze, în măsura posibilului, respectarea dispozițiilor care asigură protecția lucrătorului prevăzute de dreptul țării în care acesta își desfășoară activitatea profesională (a se vedea prin analogie Hotărârea din 15 martie 2011, Koelzsch, C-29/10, EU:C:2011:151, punctul 42).
- 49 Din ceea ce precedă rezultă că enumerarea de la articolul 9 din Regulamentul Roma I a normelor de aplicare imediată pe care instanța forului le poate pune în aplicare este exhaustivă.
- 50 În consecință, articolul 9 din Regulamentul Roma I trebuie interpretat în sensul că exclude ca instanța forului să poată aplica, ca norme juridice, alte norme de aplicare imediată decât cele ale statului forului sau ale statului în care obligațiile care decurg din contract trebuie să fie sau au fost executate. În consecință, întrucât, potrivit instanței de trimitere, contractul de muncă al domnului Nikiforidis a fost executat în Germania, iar instanța de trimitere este germană, aceasta nu poate aplica, în speță, în mod direct sau indirect, normele de aplicare imediată elene despre care face vorbire în cererea de decizie preliminară.
- 51 În schimb, articolul 9 din regulamentul respectiv nu se opune luării în considerare, ca element de fapt, a normelor de aplicare imediată ale unui alt stat decât statul forului sau decât statul în care obligațiile care decurg din contract trebuie să fie sau au fost executate, în măsura în care o normă materială a dreptului aplicabil contractului, în temeiul dispozițiilor aceluiași regulament, prevede acest lucru.
- 52 Astfel, Regulamentul Roma I armonizează normele care reglementează conflictul de legi în ceea ce privește obligațiile contractuale, iar nu normele materiale de drept al contractelor. În măsura în care acestea din urmă prevăd ca instanța forului să ia în considerare, ca element de fapt, o normă de aplicare imediată care aparține ordinii juridice a unui alt stat decât statul forului sau decât statul de executare a obligațiilor contractuale, articolul 9 din regulamentul menționat nu se poate opune ca instanța sesizată să țină seama de acest element de fapt.
- 53 În aceste condiții, revine instanței de trimitere sarcina de a verifica dacă Legile nr. 3833/2010 și nr. 3845/2010 pot fi luate în considerare în cadrul aprecierii faptelor din speță pertinente în lumina dreptului material aplicabil contractului de muncă în discuție în litigiul principal.

- 54 Examinarea principiului cooperării loiale, consacrat la articolul 4 alineatul (3) TUE, nu permite să se ajungă la o altă concluzie. Astfel, acest principiu nu autorizează un stat membru să eludeze obligațiile care îi sunt impuse de dreptul Uniunii și nu este, prin urmare, de natură să permită instanței de trimitere să facă abstracție de caracterul exhaustiv al enumerării normelor de aplicare imediată care pot fi aplicate, așa cum figurează la articolul 9 din Regulamentul Roma I, pentru aplicarea, ca norme juridice, a normelor de aplicare imediată elene în discuție în litigiul principal (a se vedea prin analogie Hotărârea din 23 ianuarie 2014, Manzi și Compagnia Naviera Orchestra, C-537/11, EU:C:2014:19, punctul 40).
- 55 Având în vedere toate considerațiile care precedă, trebuie să se răspundă la a doua și la a treia întrebare că articolul 9 alineatul (3) din Regulamentul Roma I trebuie interpretat în sensul că exclude ca alte norme de aplicare imediată decât cele ale statului forului sau ale statului în care obligațiile care decurg din contract trebuie să fie sau au fost executate să poată fi aplicate, ca norme juridice, de către instanța forului, dar nu se opune luării în considerare de către aceasta din urmă a unor asemenea alte norme de aplicare imediată ca element de fapt în măsura în care dreptul național aplicabil contractului, în temeiul dispozițiilor acestui regulament, prevede astfel. Această interpretare nu este repusă în discuție de principiul cooperării loiale prevăzut la articolul 4 alineatul (3) TUE.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 56 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Marea Cameră) declară:

- 1) Articolul 28 din Regulamentul (CE) nr. 593/2008 al Parlamentului European și al Consiliului din 17 iunie 2008 privind legea aplicabilă obligațiilor contractuale (Roma I) trebuie interpretat în sensul că un raport contractual de muncă născut înainte de 17 decembrie 2009 intră în domeniul de aplicare al acestui regulament numai în măsura în care respectivul raport a suferit, ca efect al unui consimțământ reciproc al părților contractante care s-a manifestat începând cu acea dată, o modificare de o asemenea amploare încât trebuie să se considere că începând cu data respectivă a fost încheiat un nou contract de muncă, aspect care trebuie stabilit de instanța de trimitere.**
- 2) Articolul 9 alineatul (3) din Regulamentul 593/2008 trebuie interpretat în sensul că exclude ca alte norme de aplicare imediată decât cele ale statului forului sau ale statului în care obligațiile care decurg din contract trebuie să fie sau au fost executate să poată fi aplicate, ca norme juridice, de către instanța forului, dar nu se opune luării în considerare de către aceasta din urmă a unor asemenea alte norme de aplicare imediată ca element de fapt în măsura în care dreptul național aplicabil contractului, în temeiul dispozițiilor acestui regulament, prevede astfel. Această interpretare nu este repusă în discuție de principiul cooperării loiale prevăzut la articolul 4 alineatul (3) TUE.**

Semnături